

The background features a dark blue gradient with faint technical diagrams, including circular gauges with scales and arrows. A prominent scale on the left side ranges from 140 to 260 in increments of 10. The text is overlaid on this background.

ΜΑΘΗΜΑ 10
Α. ΒΕΡΓΕΤΗ, 2009

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΣΕ ΚΡΙΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΠΟΣ

**ΚΕΦΑΛΑΙΑ 6-8: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 3-
ΑΡΧΙΚΗ-ΤΕΛΙΚΗ ΦΑΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ**

ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ 3ης ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Η κα Άννα, 40 χρόνων, ήρθε στη Δ/νση Κοινωνικής Πρόνοιας υπό την επήρεια έντονης συναισθηματικής φόρτισης και ζήτησε βοήθεια για τα οικογενειακά της προβλήματα. Είναι άνεργη εδώ και ένα μήνα.

Αναγκάστηκε να εγκαταλείψει την πολύχρονη εργασία της στην επιχείρηση του πρώην συζύγου της επειδή δεν έπαιρνε μισθό. Ο πρώην σύζυγός της δεν συνεισφέρει στα έξοδα των δύο θυγατέρων τους εφηβικής ηλικίας που ζουν μαζί της. Η κα Άννα βρίσκεται σε απόγνωση επειδή δεν έχει χρήματα για τρέχουσες βασικές ανάγκες και επιπλέον δεν έχει εξοφλήσει τον πρόσφατο λογαριασμό της ΔΕΗ και το τελευταίο ενοίκιο. Οι προσπάθειες που έχει κάνει για εύρεση νέας εργασίας μέσω του κοινωνικού της δικτύου δεν έχουν αποδώσει ακόμη. Είναι απόφοιτη δημοτικού με εικοσαετή εργασιακή εμπειρία ως υπάλληλος.

Η γυναίκα αυτή πέρα από το σοβαρό οικονομικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει δείχνει να παραλύει στην ιδέα ότι «μπορεί να χάσω τα παιδιά μου». Αναφέρει ότι ο πρώην σύζυγος ετοιμάζεται να εγκατασταθεί σε χώρα του εξωτερικού και την απειλεί ότι θα πάρει τα παιδιά μαζί του. Ο πρώην σύζυγος έχει κάνει δεύτερο γάμο από τον οποίον έχει ένα παιδί βρεφικής ηλικίας και πρόκειται εγκατασταθεί στη χώρα καταγωγής της δεύτερης συζύγου του.

Επίσης ανέφερε ότι έχει μία πολύ μικρή οικονομική βοήθεια από τον χαμηλο- συνταξιούχο πατέρα της ο οποίος είναι επιφορτισμένος και με την ασθενή μητέρα της. Νιώθει παραμελημένη από τα αδέρφια της, παρότι η ίδια ως πρώτο παιδί μιας πολυμελούς οικογένειας ανέκαθεν φρόντιζε τις ανάγκες τους. Μια πηγή υλικής και ηθικής στήριξης για τη γυναίκα αυτή είναι μία σχέση που σύναψε μετά τον χωρισμό της.

ΑΡΧΙΚΗ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Εστίαση στην κατάσταση κρίσης

Στρεσογόνοι παράγοντες και αντιδράσεις των ατόμων

Η κα Άννα στην πρώτη συνάντηση με την κοινωνική λειτουργό φαινόταν πολύ ταραγμένη. Η ομιλία της ήταν γρήγορη, ρωτούσε αν κάνει καλά που μιλάει ανοιχτά στους ανθρώπους και ξέσπασε σε κλάματα λέγοντας ότι ο πρώην σύζυγός της της είπε: «*Είσαι τρελή, θα πάρω τα παιδιά μαζί μου*». Η κα Άννα είπε ότι ο σύζυγός της ετοιμαζόταν να φύγει για να ζήσει στο εξωτερικό και απειλούσε ότι θα τον εκδικηθεί. Ρωτούσε επίμονα τη γνώμη μου,

«*Πέστε μου, δείχνω για άτομο που δεν είναι στα καλά του;*» και έδειχνε απελπισμένη γιατί δεν έχει καθόλου εισόδημα, χρωστούσε ήδη ένα ενοίκιο και ένα λογαριασμό της ΔΕΗ και δεν έβρισκε δουλειά (περίπτωση 3η). Η γυναίκα αυτή βρισκόταν σε κατάσταση κρίσης γιατί απειλείτο με ανεπιθύμητες αλλαγές στον γονεϊκό της ρόλο τις οποίες αδυνατούσε να αποτρέψει. Επιπλέον, η οικονομική της κατάσταση είχε ξεφύγει από τον έλεγχό της, και ήταν αντιμέτωπη με τον άμεσο κίνδυνο διακοπής της ηλεκτροδότησης του σπιτιού της καθώς και με το ενδεχόμενο της έξωσης.

Ο κίνδυνος αποκοπής από τον μητρικό ρόλο στην έναρξη της εφηβείας των παιδιών λόγω διαζυγίου αποτελούσε μεγάλο στρεσογόνο παράγοντα σε αυτή την περίπτωση.

Στρεσογόνοι παράγοντες έναρξης της κρίσης/ευάλωτο στάδιο.

Αλυσίδα πρόσφατων παραγόντων/ διάρκεια μερικές εβδομάδες έως δύο μήνες	Αλυσίδα παραγόντων με έναρξη πριν ένα χρόνο	Αλυσίδα παραγόντων με έναρξη πριν δύο χρόνια	Αναπτυξιακοί παράγοντες	Χρόνιοι παράγοντες
Ξαφνική απώλεια εργασίας και ταυτόχρονα		Διαζύγιο Μονογονεϊκή Θέση	<ul style="list-style-type: none">Είσοδος της μητέρας στη Μέση Ηλικία	

ΑΡΧΙΚΗ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Το εκλυκτό γεγονός της κρίσης προσλαμβάνεται από τη μητέρα ως κίνδυνος απώλειας του γονεϊκού της ρόλου.

«Ο πρώην σύζυγός μου διαδίδει ότι φεύγει σε λίγες ημέρες για να ζήσει σε χώρα του εξωτερικού και απειλεί ότι θα πάρει τα παιδιά μαζί του... λέει ότι είμαι τρελή... πείτε μου, δείχνω για άτομο που δεν είναι στα καλά του;».

Η πιθανότητα αποκοπής από τον γονεϊκό ρόλο είναι απροσδόκητη και γι' αυτό προκαλεί μεγαλύτερο άγχος, το οποίο μεγεθύνεται από προηγούμενη ανεπιτυχή συμπεριφορά του ατόμου:

«Φοβάμαι μήπως μου σκαρώσει κάποια νέα απάτη για να μου πάρει τα παιδιά»

Η διαζευγμένη σύζυγος βρίσκεται σε κατάσταση υπερβολικού άγχους επειδή απειλείται από το γεγονός της επικείμενης εγκατάστασης του πρώην συζύγου της σε χώρα του εξωτερικού, ενέργεια που συνεπάγεται τον αποκλεισμό της από τον γονεϊκό ρόλο. Είναι μητέρα δύο ανήλικων παιδιών και αισθάνεται μεγάλη αδυναμία γιατί είναι οικονομικά εξαρτημένη από τον πρώην σύζυγό της τον οποίο και φοβάται:

«... με απάτη απέσπασε την υπογραφή μου στη δικάσιμο του διαζυγίου και με απέκλεισε από το μερίδιό μου στην οικογενειακή επιχείρηση όπου δούλευα 20 χρόνια...», και τώρα την απειλεί: «είσαι τρελή, θα πάρω τα παιδιά και θα ζήσω στο εξωτερικό».

ΑΡΧΙΚΗ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Η γυναίκα αυτή δεν έχει αυτονομηθεί από τον πρώην σύζυγό της και τα δύο τελευταία χρόνια, μετά το διαζύγιό τους, έχει υιοθετήσει ακατάλληλους και ανεπαρκείς τρόπους για τη διεύθυνση των μεταξύ τους οικονομικών και γονεϊκών ζητημάτων. Μέχρι πριν ένα μήνα εργαζοταν στην επιχείρηση του πρώην συζυγού της, αμισθί, και αυτός πλήρωνε τους λογαριασμούς του σπιτιού της (αν και ο ίδιος έχει κάνει δεύτερο γάμο με παιδί). Παρότι η ίδια έχει σταθερά τη φροντίδα των παιδιών τους και είναι ικανή μητέρα, δεν έχει ζητήσει νομική επιμέλεια και διατροφή.

Με άλλα λόγια, η παρατεταμένη υιοθέτηση ενός τρόπου συμπεριφοράς προς τον πρώην σύζυγο σαν να μην έχουν χωρίσει, την οδήγησε σε αδιέξοδο στην παρούσα κρίση. Το δεδομένο αυτό συμφωνεί με τη θέση της Μουσουρου (2005), βάσει της οποίας η ρευστότητα της σύγχρονης οικογένειας και η ατελής ένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας είναι παράγοντες κινδύνου για τα άτομα και τις οικογένειες που εξακολουθούν να υιοθετούν παραδοσιακά πρότυπα.

Τα δυνατά σημεία του «εγώ» σε αυτή τη γυναίκα είναι το σχετικά καλό επίπεδο της αυτογνωσίας της, μία βοηθητική φιλική σχέση και ένα καλό επίπεδο διανοητικών και εργασιακών ικανοτήτων, ενώ τα αδύνατα σημεία του «εγώ» της είναι η χαμηλή αυτοεκτίμησή της, το χαμηλό επίπεδο αυτονομίας και ο σχετικά ανεπαρκής έλεγχος της ματαιώσης.

ΑΡΧΙΚΗ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

- Κύριος στόχος της παρέμβασης στην παρούσα κρίση είναι η ενίσχυση της αυτοεκτίμησής της και η ενθάρρυνσή της στην υιοθέτηση αποτελεσματικών τρόπων επίλυσης του γονεϊκού και οικονομικού προβλήματος που έχει προκύψει στη σχέση με τον πρώην σύζυγό της.
- Στον ρόλο της αδελφής η 40χρονη αυτή γυναίκα αισθάνεται σε υψηλό βαθμό ματαιώση των προσδοκιών που είχε για υποστήριξη στην οικογενειακή κρίση που βρίσκεται από τα μικρότερα σε ηλικία αδελφιά της.
- **«Λεγ μπορούσα να φανταστώ τόσο μεγάλη αδιαφορία από τα αδέρφια μου... να νοιάζονται για μένα ξένοι άνθρωποι και αυτοί ούτε που αναρωτιούνται πως τα βγάζω πέρα τόσον καιρό μόνη».**
- Στόχος της βραχείας παρέμβασης εδώ είναι η έκφραση και συνειδητοποίηση των συναισθημάτων ως πρώτο βήμα για την αλλαγή συμπεριφοράς του ατόμου.

Προβλήματα κοινωνικής λειτουργικότητας

Οικογενειακοί ρόλοι	Τύποι	Σοβαρότητα	Διάρκεια	Προσαρμογή/ Αντιμετώπιση	Παρέμβαση σε κρίση/στόχοι
Πρόβλημα στο ρόλο του πρώην συζύγου	Θυματοποίησης & εξάρτησης	Πολύ Υψηλή	1 ½ μήνας	Ανεπαρκής	Α. Συνειδητοποίηση συναισθημάτων Β. Αλλαγή συμπεριφοράς Γ. Λήψη ασφαλιστικών μέτρων
Πρόβλημα στο ρόλο της αδελφής	Εξάρτηση	Υψηλή	1 ½ μήνας	Σχετικά Ανεπαρκής	Συνειδητοποίηση συναισθημάτων
Πρόβλημα στο ρόλο του ερωτικού συντρόφου	Αμφιθυμίας	Μέτρια	3 εβδομάδες	Σχετικά Ανεπαρκής	Αναγνώριση συναισθημάτων και ενίσχυση αποτελεσματικών δεξιοτήτων

ΑΡΧΙΚΗ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Ρόλοι Απασχόλησης

Η 40χρονη γυναίκα εγκατέλειψε την εικοσαετή απασχόλησή της στην επιχείρηση του πρώην συζύγου της, λόγω της από μέρους του **«άσκησης ψυχολογικής βίας»**, αλλά και διότι

«δεν μου έδινε μισθό, ήθελε αυτός να διαχειρίζεται τα έξοδα του σπιτιού μου», οπότε και κατέληξε άνεργη.

Η υποαπασχόληση, το χαμηλό επίπεδο επαγγελματικών δεξιοτήτων, η ηλικία των 40 χρόνων, η προηγούμενη εξαρτημένη εργασία με συγγενικό πρόσωπο, η έλλειψη «διατροφής» του πατέρα για τις ανάγκες των δύο παιδιών, η ανεπαρκής οικονομική βοήθεια από το συγγενικό περιβάλλον και η έλλειψη σύνδεσης με τον δημόσιο φορέα απασχόλησης.

Επίσης, στην περίπτωση 3, η μητέρα βιώνει υψηλό επίπεδο άγχους για πιθανή ανάγκη υπηρεσιών υγείας στο άμεσο μέλλον: **«θέλω να μου πείτε πώς μπορώ να βγάλω βιβλιάρια υγείας, τουλάχιστον για τα παιδιά, γιατί αν αρρωστήσουν δεν θα ξέρω τι να κάνω»**.

Προβλήματα κοινωνικής λειτουργικότητας

Επαγγελματικοί ρόλοι	Τύποι	Σοβαρότητα	Διάρκεια	Προσαρμογή/ Αντιμετώπιση	Παρέμβαση σε κρίση/Στόχοι
Πρόβλημα στο ρόλο της μισθωτής εργασίας	Απώλειας	Υψηλή	1 έτος	Ανεπαρκής	Υποστήριξη επανασύνδεσης με εργασία & Παραπομπή σε ΣΥ/ΟΑΕΔ

Προβλήματα στο Σύστημα Οικονομία/Βασικές Ανάγκες

	Σοβαρότητα	Διάρκεια	Παρέμβαση/Στόχοι
Υποαπασχόληση	Υψηλή	1 ½ μήνας	Ένταξη στο πρόγραμμα ΠΑ/ΣΥ ΟΑΕΔ Συμμετοχή σε προκήρυξη ΑΣΕΠ Αξιοποίηση ευκαιριών εργασίας άτυπου δικτύου
Ανεπάρκεια πόρων για κάλυψη βασικών αναγκών	Πολύ υψηλή	1 ½ μήνας	Χορήγηση έκτακτης οικονομικής ενίσχυσης Αξιοποίηση πόρων άτυπου δικτύου

Προβλήματα στο Σύστημα Υγείας και Κοινωνικών Υπηρεσιών

	Σοβαρότητα	Διάρκεια	Παρέμβαση/Στόχοι
Ασφάλιση Υγείας	Υψηλή	2 μήνες	Έκδοση βιβλιαρίων υγείας ανασφάλιστων για 3 μέλη/ παροχές κοινωνικής προστασίας Διασφάλιση για μελλοντικές ανάγκες υγείας

Προβλήματα στο σύστημα συγγενικής υποστήριξης

	Σοβαρότητα	Διάρκεια	Παρέμβαση/Στόχοι
συγγενικό δίκτυο/αδέλφια: Απουσία ανταπόκρισης στις ανάγκες	Υψηλή	2 μήνες	Αξιοποίηση πόρων του φιλικού δικτύου

Ιεράρχηση στόχων επίλυσης των προβλημάτων της κρίσης

Στρεσογόνοι παράγοντες	Ψυχοκοινωνικοί στόχοι	Υλικοί/Ρυθμιστικοί στόχοι
Έλλειψη οικονομικών πόρων	<ol style="list-style-type: none"> 1. Διαχείριση άγχους 2. Ενίσχυση ικανοτήτων στην αξιοποίηση πόρων 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Εξασφάλιση έκτακτης οικονομικής βοήθειας 2. Ένταξη στο πρόγραμμα παιδικής προστασίας
Ανεργία	<ol style="list-style-type: none"> 1. Διαχείριση άγχους 2. Ενίσχυση ικανοτήτων στην αξιοποίηση πόρων 	Ένταξη στον ΟΑΕΔ
Απειλή διακοπής γονεϊκού ρόλου	Διαχείριση άγχους	<ol style="list-style-type: none"> 1. Αίτηση για δικαστικής επιμέλειας 2. Αγωγή για διατροφή
Έλλειψη υποστήριξης από συγγενείς/αδελφές	Συνειδητοποίηση συναισθημάτων και αλλαγή συμπεριφοράς	
Έλλειψη ασφάλισης	Συνειδητοποίηση συναισθημάτων και αλλαγή συμπεριφοράς	Έκδοση βιβλιαρίων υγείας

ΑΡΧΙΚΗ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Τεχνικής της προσεκτικής παρακολούθησης

Η Κα Άννα, μία 40χρονη γυναίκα με εκκεντρικό και ακατάλληλο ντύσιμο για ένα χειμωνιάτικο πρωινό, με την είσοδό της στο εφημερεύον γραφείο του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης στέκεται για λίγα δευτερόλεπτα όρθια, με βλέμμα περιπλανώμενο στον χώρο, και λέει: «Ένας γνωστός μου με έστειλε εδώ,,, δεν βρίσκω δουλειά... είμαι χωρισμένη με δύο κόρες... ευτυχώς υπάρχουν φίλοι, δεν μας έχει λείψει ακόμη το φαγητό. Αυτός θα μου το πληρώσει... νομίζει ότι θα γίνει πάλι το δικό του...» Συχνά μετακινείται στο κάθισμά της, μιλάει γρήγορα, με ύφος ιδιαίτερα δύσπιστο και αποφεύγοντας τη βλεμματική επαφή με την κοινωνική λειτουργό. Οι σωματικές εκφράσεις και το περιεχόμενο του λόγου της μεταδίδουν έντονο άγχος και θυμό.

- **Κ.Λ.: «Κα Άννα, νομίζω ότι αισθάνεστε πολύ αδικημένη και αγχωμένη»**

Η κοινωνική λειτουργός, κοιτάζοντας τη γυναίκα στα μάτια, της εκφράζει λεκτικά το αίσθημα της αδικίας και του άγχους που κατάλαβε ότι νιώθει παρακολουθώντας με προσοχή τη συμπεριφορά της.

- **Ε.: «Ναι, παρά πολύ! Μήπως δεν κάνω καλά που μιλάω εύκολα στους ανθρώπους;»** [Η απόκριση αυτή αποκαλύπτει την ικανοποίησή της που γίνεται κατανοητή αλλά και τον δισταγμό της να ανοιχθεί περισσότερο στη διαπροσωπική επικοινωνία και σχέση],
- **Κ.Λ.: «Κα Άννα, φαίνεται σαν να έχετε κάποιους καλούς λόγους να μιλάτε στους ανθρώπους και κάποιους άλλους καλούς λόγους να είσαστε συγκρατημένη»**

Η κοινωνική λειτουργός δείχνει αποδοχή και ενθαρρύνει την επικοινωνία

ΑΡΧΙΚΗ ΦΑΣΗ 3^Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Τεχνικής της προσεκτικής παρακολούθησης

Ε.: «*Να σας πω, όταν είμαι χάλια μέσα μου και βγαίνω έξω και μιλάω με τον περίπτερά της γειτοιάς μου, με ξέρει χρόνια, ανακουφίζομαι... αλλά στον ψυχίατρο δεν πάω, φοβάμαι την εξάρτηση*»

Εδώ εκφράζεται η ασφάλεια που νιώθει σε μακροχρόνιες-δοκιμασμένες σχέσεις και η έντονη ανησυχία της μήπως χάσει τον έλεγχο σε νέες σχέσεις.

Κ.Λ.: «*Εχετε λοιπόν φίλους που σας εκτιμούν και σας ανακουφίζουν όταν δεν νιώθετε καλά μέσα σας. Αλλά αυτή την περίοδο, με τόσα πολλά προβλήματα και τόσο μεγάλη ένταση μέσα σας, νιώθετε την ανάγκη να ζητήσετε ψυχολογική βοήθεια και συγχρόνως φοβάστε μήπως χάσετε την ανεξαρτησία σας, καλά κατάλαβα;*»

Η κοινωνική λειτουργός παραφράζει τα λόγια της γυναίκας αυτής για να δείξει ότι κατανοεί τη θέση της και να τη βοηθήσει να την εμπιστευτεί περισσότερο.

- **Ε.:** «*Ετσι ακριβώς, αλλά σε ψυχίατρο δεν πάω*».
- **Κ.Λ.:** «*Κα Άννα, σας είπε κάποιος ότι χρειάζεστε ψυχίατρο;*»

ΑΡΧΙΚΗ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Τεχνικής της προσεκτικής παρακολούθησης

Ε.: «Ο πρώην σύζυγός μου, λέει ότι είμαι τρελή και θα μου πάρει τα παιδιά... (με αγωνία στον τόνο της φωνής). Πέστε μου, δείχνω για άτομο που δεν είναι στα καλά του;»

Κ.Α.: «Δείχνετε ότι είστε πολύ αναστατωμένη για σοβαρούς λόγους: είστε άγεργη, δεν έχετε χρήματα να ζήσετε, δεν θέλετε να αποχωριστείτε τα παιδιά σας και δεν μπορείτε να συνηνευθηθείτε στο θέμα αυτό με τον πρώην σύζυγό σας. Κάθε άνθρωπος στη θέση σας θα ένιωθε μεγάλο αγχος»

Η κοινωνική λειτουργός εκφράζει την άποψη που έχει διαμορφώσει από τη συνολική λεκτική και μη λεκτική έκφραση της κας Άννας κατά τη διάρκεια της συνέντευξης. Συγχρονως δείχνει σε μη λεκτικό επίπεδο, με την έκφραση του προσώπου της, ότι νοιάζεται αληθινά για τη δύσκολη θέση αυτής της γυναίκας.

Ε.: «Μου άρεσε που μου είπατε ότι είμαι εντάξει»

Η απόκριση αυτή δείχνει ότι έχει αρχίσει να δημιουργείται ενσυναισθητική σχέση μεταξύ της κοινωνικής λειτουργού και της εξυπηρετούμενης.

ΑΡΧΙΚΗ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Παράδειγμα διερεύνησης εκλυτικού παράγοντα (πρώτη συνεδρία)

Κ.Λ.: «Τι συμβαίνει, η σας απασχολεί;»

Ε.: «Δουλειά δεν έχω, χρωστάω το τελευταίο ενοίκιο και τον λογαριασμό του ρεύματος, ευτυχώς δεν μας ελείψε ακόμη το φαγητό...».

Κ.Λ.: «Τι σας έκανε να έρθετε τώρα για βοήθεια, μήπως συνέβη κάτι αυτές τις ημέρες;»

Ε.: (ξεσπάει σε κλάμα) «Ο πρώην σύζυγός μου διαδίδει ότι φεύγει σύντομα από την Ελλάδα, έχει ανοίξει επιχείρηση σε χώρα του εξωτερικού και θα ζήσει εκεί με τη δεύτερη γυναίκα του... λέει ότι είμαι τρελή και θα πάρει τα παιδιά μαζί του... θα τον εκδικηθώ... πείτε μου, δείχνω για άτομο που δεν είναι στα καλά του;»

Κ.Λ.: «Δείχνετε για άτομο που δεν θέλει να αποχωριστεί τα παιδιά του».

Κ.Λ.: «Πότε μάθατε ότι ο πρώην σύζυγός σας ετοιμάζεται να φύγει;»

Ε.: «Πριν τρεις ημέρες, μου το είπε ένας κοινός φίλος, χθες ρώτησε τα παιδιά εάν θέλουν να πάνε μαζί του».

ΑΡΧΙΚΗ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

- **Κ.Λ.:** «Ωστε το γεγονός ότι ο πρώην σύζυγος φεύγει για το εξωτερικό και το ενδεχόμενο να πάρει τα παιδιά μαζί του ήταν η αφορμή να έρθετε εδώ σήμερα. Πώς γίνεται να πάρει τα παιδιά στο εξωτερικό ο σύζυγός σας χωρίς τη θέλησή σας;»
- **Ε.:** «Τον φοβάμαι... με απάτη απέσπασε την υπογραφή μου για το διαζύγιο και με απέκλεισε από περιουσιακά στοιχεία...»
- **Κ.Λ.:** «Ποιες άλλες συνέπειες μπορεί να έχει για εσάς μία ενδεχόμενη εγκατάσταση του πρώην συζύγου σας σε χώρα του εξωτερικού;»
- Η εστίαση στον εκλυκτό παράγοντα της κρίσης με τη χρήση ανοικτών ερωτήσεων σε αυτό το παράδειγμα, βοηθάει το άτομο να αρχίσει να σκέπτεται με ρεαλιστικούς όρους τον κίνδυνο απώλειας του γονεϊκού ρόλου. Σύμφωνα με την αναφορά της Golan (1978:68), η αποκατάσταση της ισορροπίας εξαρτάται κυρίως από την εργασία πάνω στις σκέψεις και τα συναισθήματα του ατόμου σχετικά με τον εκλυκτό παράγοντα που πυροδότησε την εκδήλωση της κρίσης.

ΑΡΧΙΚΗ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Τεχνική της αποσαφήνισης (πρώτη συνεδρία)

Κ.Λ.: «Αννα, το επίδομα που δικαιούστε από το δημόσιο για τα δύο παιδιά σας Αόγω (...) θα σας χορηγηθεί σε τρεις μήνες και το χρηματικό ποσό είναι 45 € μηνιαίως για το κάθε παιδί έως ότου (...) Επιπλέον, σε μία εβδομάδα μετά την κατάθεση της αίτησής σας, θα σας χορηγηθεί ένα έκτακτο χρηματικό βοήθημα των 234 €. Η οικονομική αυτή βοήθεια μπορεί να ανακουφίσει σε πολύ μικρό βαθμό (κάποια από τα επείγοντα έξοδα σας), όμως για την προώθηση της επίλυσης του σοβαρού οικονομικού σας προβλήματος χρειάζεται αμέσως να εγγραφείτε στο μητρώο ανέργων του ΟΑΕΔ της περιοχής σας και στο αντίστοιχο Κέντρο Προώθησης της Απασχόλησης».

Και σε αυτό το παράδειγμα αποσαφηνίζεται ο περιορισμός της παρεχόμενης οικονομικής βοήθειας και η έμφαση που πρέπει να δοθεί στην ανεύρεση εργασίας.

ΑΡΧΙΚΗ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Τεχνική της καθυσύχασης

- **Ε.:** «**Πέστε μου, δείχνω για άτομο που δεν είναι στα καλά του;**»
 - **Κ.Λ.:** «**Είναι φυσικό να αισθάνεστε τόση ανασφάλεια αφού είστε χωρίς δουλειά, χωρίς χρήματα για τα απαραίτητα και συγχρόνως φοβάστε ότι μπορεί να αποκοπείτε από τα παιδιά σας. Κάθε άνθρωπος στη θέση σας θα είχε μεγάλο άγχος.**»
 - **Ε.:** «**Με ευχαριστεί πολύ που μου λέτε ότι είμαι εντάξει.**»
- **Η γυναίκα αυτή ανακουφίζεται όταν ακούει από την επαγγελματία ότι είναι αγαπημένο το υπερβολικό άγχος που βιώνει, εξαιτίας των πολλαπλών και σοβαρών αλυτών προβλημάτων που αντιμετωπίζει.**

ΑΡΧΙΚΗ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Τεχνική της καθυσύχασης

- **Ε.:** «**Πέστε μου, δείχνω για άτομο που δεν είναι στα καλά του;**»
 - **Κ.Λ.:** «**Είναι φυσικό να αισθάνεστε τόση ανασφάλεια αφού είστε χωρίς δουλειά, χωρίς χρήματα για τα απαραίτητα και συγχρόνως φόβαστε ότι μπορεί να αποκοπείτε από τα παιδιά σας. Κάθε άνθρωπος στη θέση σας θα είχε μεγάλο άγχος.**»
 - **Ε.:** «**Με ευχαριστεί πολύ που μου λέτε οπ είμαι εντάξει.**»
- **Η γυναίκα αυτή ανακουφίζεται όταν ακούει από την επαγγελματία ότι είναι αγαμεγόμενο το υπερβολικό άγχος που βιώνει, εξαιτίας των πολλαπλών και σοβαρών αλυτων προβλημάτων που αντιμετωπίζει.**

ΑΡΧΙΚΗ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Τεχνική της ενθάρρυνσης

- **Ε.:** «*Είμαι σαράντα χρόνων με δύο παιδιά, ποιος θα μου δώσει εμένα δουλειά;»*»
- **Κ.Λ.:** «*Με εντυπωσιάζει γο πόσο ικανή είστε. Αντέξατε επί είκοσι χρόνια να είστε σύζυγος, μητέρα και εργαζόμενη δίπλα σ' έναν συντρόφο που σας ταλαιπωρούσε πολύ. Τώρα ήρθε η ώρα να εργασθείτε αποκλειστικά για εσάς και τα παιδιά σας».*»
- **Ε.:** «*Η αλήθεια είναι ότι μπορώ να κάνω πάρα πολλά πράγματα, αλλά μου λείπει η αυτοπεποίθηση...»*»

Η γυναίκα αυτή στην αρχική επαφή της με την κοινωνική λειτουργό εκφράζει απαισιοδοξία για το επαγγελματικό της μέλλον σε συνδυασμό με την έναρξη της μέσης ηλικίας της και τη γονεϊκή της ιδιότητα. Η κοινωνική λειτουργός δίνει έμφαση στο υψηλό επίπεδο ικανοτήτων και επιδόσεων που είχε αναπτύξει πριν την παρούσα κρίση, τόσο σε οικογενειακούς ρόλους όσο και στον εργασιακό ρόλο, προκειμένου να τόνώσει την αυτοπεποίθησή της και να ενθαρρύνει τη μεταβαση της σε μία νέα εργασιακή συνθήκη.

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 3^ΗΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Αλλαγή γνωστικής αντίληψης

Αντίστοιχο παράδειγμα προώθησης μιας ρεαλιστικής αντίληψης για το πρόβλημα της κρίσης δίνεται στο παρακάτω απόσπασμα:

Ε.: «Ο πρώην σύζυγός μου διαδίδει ότι φεύγει σε λίγες ημέρες για το εξωτερικό για να εγκατασταθεί εκεί. Αν πάρει και τα παιδιά μαζί του όπως με απειλεί; Τον έχω ικανό για όλα, δεν μπορώ να κοιμηθώ από την αγωνία μου. Έχω εναμίση μήνα ανέργη και δεν δίνει χρήματα για το σπίτι... Η αγωγή για την επιμέλεια και τη διατροφή θα εκδικαστεί σε 4 μήνες, η δικαστική κλήση που θα σταλεί;»

Κ.Λ.: «Κα Άγνα, καταλαβαίνω ότι έχετε χάσει την εμπιστοσύνη στον πρώην σύζυγό σας, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι είναι ικανός για όλα! Για να ταξιδέψουν τα παιδιά σας στο εξωτερικό χρειάζεται η δική σας συναίνεση, χρειάζεται να υπογράψετε για την έκδοση διαβατηρίων»,

• **Ε.:** «Αυτό δεν το είχα σκεφθεί...»

Κ.Λ.: «Έχετε συζητήσει με τον δικηγόρο σας να αναλάβετε την προσωρινή επιμέλεια των παιδιών σας, μέχρι την εκδίκαση της υποθέσεως σας, που όπως λέτε θα καθυστερήσει πολύ;»

Ε.: «Όχι, δεν μου έχει αναφέρει όπ μπορώ να κάνω κάτι τέτοιο ο δικηγόρος μου. Θα το συζητήσω μαζί του σήμερα. Μπορείτε και εσείς να του τηλεφωνήσετε;»

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

- Το υπερβολικό άγχος αυτής της γυναίκας σε σχέση με την επικείμενη αλλαγή τόπου διαμονής του πρώην συζύγου της συνδέεται με την απειλή που νιώθει μήπως αποχωριστεί τα παιδιά της καθώς και με ενδεχομένη απώλεια της οικονομικής στήριξης του πατέρα προς τα δύο ανήλικα παιδιά του. Το υποβαθρο του άγχους της είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης προς τον πρώην σύζυγό της, το οποίο επιδεινώνεται από *έλλειψη πληροφόρησης για τα δικαιώματά της.*
- Η μητέρα αυτή δεν γνωρίζει όχι χρειάζεται η συναίνεσή της σε περίπτωση εξόδου των ανήλικων παιδιών της από τη χώρα καθώς και ότι έχει το δικαίωμα να ζητήσει άμεσα ασφαλιστικά μέτρα για τα παιδιά της - προσωρινή επιμέλεια. Η κοινωνική λειτουργός παρέχει στη μητέρα ακριβή *πληροφόρηση* για τα δικαιώματά της και τις διαθέσιμες επιλογές δράσης με σκοπό τη μείωση του άγχους της στον γονεϊκό ρόλο.
- Επίσης, η *πληροφόρηση* χρησιμοποιείται εκτενώς σε αυτή την περίπτωση για να κατευθύνει τη δράση του ατόμου προς την επίλυση του οικονομικού προβλήματος. Η κα Άννα στην πρώτη επαφή με την κοινωνική λειτουργό δείχνει απελπισμένη, αδυνατεί να καλύψει βασικές ανάγκες της οικογένειάς της, χρωστά ήδη ένα ενοίκιο και ένα λογαριασμό της ΔΕΗ.
- Η κοινωνική λειτουργός εκλαμβάνει το αίτημά της για άμεση οικονομική βοήθεια ως πιεστικό, αλλά και ως μία ευκαιρία για τη γυναίκα αυτή να προσανατολίσει το δυναμικό της στην επίλυση του οικονομικού προβλήματος. Της παρέχει ακριβή *πληροφόρηση* για τα δικαιώματά της, αλλά και τους περιορισμούς των δημοσίων οικονομικών βοηθημάτων, και προσανατολίζει τη *σκέψη της* σε ρεαλιστικές δυνατότητες απασχόλησης στα *δημόσια προγράμματα εργασίας* και στο άτυπο κοινωνικό της δίκτυο.

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

- Η κα Άννα ενημερώνεται για το ποσό της **έκτακτης οικονομικής βοήθειας** το οποίο δικαιούται και μπορεί να εισπράξει το νωρίτερο σε μία εβδομάδα αφού προσκομίσει τα απαραίτητα δικαιολογητικά. Επίσης ενημερώνεται για το **επίδομα της παιδικής προστασίας**, το οποίο δικαιούται όσο διάστημα ο πατέρας δεν πληρώνει τη διατροφή των παιδιών και το δικό της εισόδημα είναι ανεπαρκές, και για το ότι η χορήγηση του θα αρχίσει αναδρομικά σε τρεις μήνες. Η οικονομική αυτή παροχή (234 € εφάπαξ και 84 € μηνιαίως για τα δύο παιδιά), παρότι είναι πολύ μικρή σε σχέση με το μέγεθος του άμεσου αιτήματος για κάλυψη βασικών αναγκών (ενοίκιο 240 € και λογαριασμός ΔΕΗ 394 €), φαίνεται να μειώνει αρκετά το άγχος της γυναίκας αυτής, η οποία αρχίζει να εξετάζει εναλλακτικούς τρόπους επίλυσης του οικονομικού της προβλήματος:
- **«θα πληρώσω μέρος του λογαριασμού με το ποσό των 234 € και θα ζητήσω από τη ΔΕΗ παράταση για την πληρωμή του υπολοίπου ποσού μέσω ενός γνωστού μου».**
- Επιπλέον ενημερώνεται για την αναγκαιότητα εγγραφής της στα μητρώα ανέργων του ΟΑΕΔ και την πιθανότητα άμεσης ένταξης της σε πρόγραμμα προετοιμασίας για εργασία, προκειμένου να διασφαλίσει δικαίωμα εργασίας μέσω του επίσημου δημοσίου φορέα.

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Παράδειγμα συνειδητοποίησης συναισθημάτων στο πρόβλημα ρόλου της πρώην συζύγου

Ε.: «**Φοβάμαι μη μου σκαρώσει κάποια νέα απάτη και πάρει τα παιδιά ή μήπως ξεφύγει και δεν πληρώνει τίποτα**».

Κ.Α.: «**Κα Άννα, είναι φυσικό να έχετε μεγάλο άγχος με την επικείμενή εγκατάσταση του πρώην συζυγού σας σε χώρα του εξωτερικού. Είσαστε 20 χρόνια σύζυγοι, έχετε δυο παιδιά μαζί του και μέχρι πριν ενάμιση μήνα δουλεύατε στην κοινή οικογενειακή επιχείρηση. Υπάρχουν θέματα αλυτα μεταξύ σας και αυτή η ξαφνική φυγή είναι φυσικό να σας τρομάζει**».

Ε.: «**Ναι, με τρομάζει, ήμουν μαζί του από 10 χρόνων, πολύ εξαρτημένη, με έκανε ό,π ήθελε, με ψέματα με έβαλε και υπεγράψα ση παραιτούμαι από το μερίδιό μου στην επιχείρηση. Όμως δεν θα μου γλιτώσει, θα βρω το δικιο μου**».

Κ.Α.: «**Νιώθετε ση σας εξαπάτησε, δεν τήρησε τις υποσχέσεις του, ενώ εσείς του δείξατε εμπιστοσύνη**».

Ε.: «**Ακριβώς. Τώρα νομίζει ότι με το να μη δίνει καθόλου χρήματα για τα παιδιά θα με εξαναγκάσει να γυρίσω πίσω στην επιχείρηση για να δουλεύω γι' αντον**».

Κ.Α.: «**Κα Άννα, έχετε πολύ θυμό μέσα σας για τον πρώην σύζυγό σας, αφ' ενός, γιατί παραβλέπει τις υποχρεώσεις του ως γονιος και, αφ' ετέρου, γιατί σας αδίκησε οικονομικά**».

Ε.: (με πολύ θυμό) «**Απορώ, δεν σκέπτεται καθόλου πώς τα βγάζω πέρα χωρίς δουλειά δύο μήνες τώρα; Δεν σκέπτεται η τρώνε τα παιδιά του;**»

Η γυναίκα αυτή εκφράζει έντονο θυμό για την άδικη αντιμετώπιση του πρώην συζύγου της προς την ίδια και την ανευθυνότητά του απέναντι στις οικονομικές ανάγκες των παιδιών τους, σε συνδυασμό με αισθήματα χαμηλής αυτοεκτίμησης και φόβου. Οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται για να συνειδητοποιήσει και να εκφράσει τα συναισθήματά της είναι ο προσδιορισμός και η αποδοχή των συναισθημάτων.

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 3^Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Παράδειγμα συνειδητοποίησης συναισθημάτων στο πρόβλημα ρόλου της ερωτικής συντρόφου

Ε.: «Μου αρέσει ο τρόπος που μου φέρεται ο φίλος μου, οι κόρες μου τον συμπαθούν, αλλά ανησυχώ με τα οικονομικά του».

Κ.Λ.: «Τι ακριβώς σας ανησυχεί;»

Ε.: «Νομίζω ότι θέλει να στηρίζεται επάνω μου και αυτό με φοβίζει πάρα πολύ».

Κ.Α.: «Φοβάστε μήπως εξαπατηθείτε στο οικονομικό θέμα όπως έγινε με τον πρώην σύζυγό σας;»

Ε.: «Ναι. Προτιμώ να τον χάσω παρά να ξαναγίνω θύμα».

Κ.Α.: «Προφανώς έχετε λόγους να είστε δύσπιστη με τη συμπεριφορά του συντρόφου σας»

Ε.: «Τον έχω δοκιμάσει, αλλά δεν είμαι ακόμη τόσο σίγουρη».

Κ.Λ.: «Μάλλον χρειάζεστε περισσότερο χρόνο προκειμένου να πειστείτε εάν πράγματι θέλετε να δεσμευτείτε περισσότερο σε αυτή τη σχέση».

• **Ε.:** «Ναι, δεν θα κάνω τα ίδια λάθη».

• Το άτομο υποβοηθείται να κατανοήσει τη σύνδεση των τωρινών του συναισθημάτων με προηγούμενες ανεπιθύμητες συμπεριφορές για να μπορέσει να τις ελέγξει.

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Παράδειγμα ενθάρρυνσης για υιοθέτησης νέου τρόπου αντιμετώπισης του προβλήματος στο γονεϊκό ρόλο

- **Ε.:** «*Το διαζύγιο βγήκε πριν δύο χρόνια, τα παιδιά ήταν από πάντα μαζί μου, έχουν δηλώσει στον πατέρα τους ότι δεν θέλουν να πάνε να ζήσουν μαζί του στο εξωτερικό. Κανένα πρόβλημα δεν έχω με τις κόρες μου, αυτός με εκβιάζει ότι θα τις πάρει, δεν το περίμενε ότι θα έφευγα ποτέ από την επιχείρησή του*».
- **Κ.Λ.:** «*Κα Άννα, έχετε ήδη αρχίσει να αντιμετωπίζετε τη σχέση με τον πρώην σύζυγό σας με νομικά μέσα για την επιμέλεια και τη διατροφή των παιδιών. Αυτό σημαίνει ότι έχετε βρει έναν καλό τρόπο να μην επιτρέψετε άλλη αδικία σε βάρος σας*».
- **Ε.:** «*Ναι, αυτό με αγακουφίζει πολύ. Όμως φοβάμαι επειδή η δίκη θα καθυστερήσει τρεις ή τέσσερις μήνες. Ο δικηγόρος μου είναι πολύ καλός, του ανέφερα για την προσωρινή επιμέλεια που μου προτεινάτε και είπε ότι θα το εξετάσει*».
- **Κ.Λ.:** «*Κα Άννα, νομίζω ότι είστε σε πολύ καλό δρόμο, συνεχίστε τις προσπάθειες με τον δικηγόρο σας για την προσωρινή επιμέλεια που θα σας απαλλάξει από το άγχος που σας δημιουργούν αυτή τη στιγμή οι επιλογές του πατέρα των παιδιών σας*».

Η κύρια τεχνική που χρησιμοποιείται από την κοινωνική λειτουργό για την αντιμετώπιση του προβλήματος της γυναίκας αυτής στον γονεϊκό ρόλο (την απειλή αποχωρισμού από τα παιδιά της) είναι η ενθάρρυνση των προσπαθειών σε νέους τρόπους επίλυσης του προβλήματος.

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Παράδειγμα υιοθέτησης νέου τρόπου αντιμετώπισης του προβλήματος

Α.: «Έφυγα από την επιχείρηση του πρώην άνδρα μου γιατί με υποτιμούσε, δεν μου έδινε μισθό, πλήρωνε ο ίδιος όποτε ήθελε, το ενοίκιο και τους άλλους λογαριασμούς του σπιτιού μου. Τώρα ό,τι και να κάνει δεν γυρίζω πίσω».

Κ.Λ.: «Φαίνεται ότι είπατε αντίο σε μία σχέση χρόνιας συναισθηματικής και οικονομικής εξάρτησης. Επιδιώκετε πλέον την αυτονομία σας, να έχετε εσείς τον έλεγχο στη ζωή σας».

Α.: «Εδώ και ενάμιση μήνα ψάχνω για δουλειά μέσα από εφημερίδες και τους γνωστούς μου, βρήκα μόνο λίγες ώρες την εβδομάδα. Τα χρήματα που βγάζω δεν αρκούν ούτε για το φαγητό, έχω απελπίσει, στον ΟΑΕΔ δεν σκεφτήκα να πάω».

Κ.Λ.: «Εάν εντείνετε τις προσπάθειες σας μέσω του ΟΑΕΔ και μέσω των γνωριμιών σας, αυξάνονται οι πιθανότητες να βρείτε μια εργασία πλήρους απασχόλησης για να μπορέσετε να καλυψετε τα βασικά έξοδα της οικογένειάς σας».

- **Α.:** «θα πάω τώρα στον ΟΑΕΔ».

- Η κοινωνική λειτουργός, στο πλαίσιο της διαχείρισης της κρίσης, συνηγορεί υπέρ της αυτόνομης επαγγελματικής δράσης της γυναίκας αυτής και την προσανατολίζει σε νέους τρόπους αντιμετώπισης (σύνδεση με τον ΟΑΕΔ, καλύτερη αξιοποίηση ευκαιριών ατυπού δικτύου) του προβλήματος της ανεργίας της.

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

- Η κα Άννα πρώτη φορά θα συνεργαζόταν με υπηρεσίες του ΟΑΕΔ όπου και θα διατύπωνε το αίτημα της για εργασία. Σε αυτή τη διαδικασία από τη μια ένιωθε ότι οι άλλοι νοιάζονται γι' αυτήν και από την άλλη διαπίστωνε τους περιορισμούς και τις δυνατότητες της αγοράς εργασίας. Η εμπειρία αυτή θα τη βοηθούσε να αποκτήσει καλύτερο έλεγχο της πραγματικότητας.
- Όταν το Κέντρο Προώθησης Απασχόλησης (ΚΠΑ) του ΟΑΕΔ της περιοχής της την παρέπεμψε σε πρόγραμμα Συνοδευτικών Υπηρεσιών (ΣΥ), η ίδια ζήτησε από την κοινωνική λειτουργό που είχε αναλάβει την παρέμβαση στην κρίση να **μεσολαβήσει «για να με προσέξουν»**. Η κοινωνική λειτουργός, κατανοώντας το άγχος της για το νέο εγχείρημα που έπρεπε να φέρει σε πέρας αλλά και την εμπιστοσύνη που ένιωθε στη συνεργασία τους, ενώπιον της μίλησε τηλεφωνικά με την αρμόδια επαγγελματία του προγράμματος ΣΥ, δηλώνοντας την εκτίμησή της για την αναγκαιότητα να δοθεί άμεση προτεραιότητα στην περίπτωση της. Συγχρόνως, συνέδεσε τηλεφωνικά την κα Άννα με την υπεύθυνη του προγράμματος και προγραμματίστηκε άμεσα η αρχική τους συνάντηση. Η αξιοποίηση της *τεχνικής μίμησης προτύπου* σε αυτό το μέρος της αλληλεπίδρασης κρίθηκε αναγκαία για την προώθηση της επίλυσης του προβλήματος.
- Εν συνεχεία, η κα Άννα συμμετείχε σε μία σειρά ενημερωτικών-συμβουλευτικών συναντήσεων του προγράμματος ΣΥ και έδειχνε ικανοποιημένη από την πληροφόρηση αλλά και από το ενδιαφέρον της επαγγελματικής ομάδας. Σταδιακά άρχισε να κάνει διάφορα σχέδια επαγγελματικής αποκατάστασης (επίδοτουμένη απασχόληση, διορισμό στο δημόσιο, κατάρτιση σε Η/Υ, επίδοτουμένη επιχείρηση) αλλά συγχρόνως εκδηλώνει αβεβαιότητα:

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

- **Α.:** *«Πιστεύετε όη θα τα καταφέρω να βρω δουλειά μέσω του ΟΑΕΔ; Λένε ότι όσοι εντάσσονται σε αυτό το πρόγραμμα τακτοποιούνται κάπως, αλλά δεν σας το κρύβω, φοβάμαι».*
- **Κ.Λ.:** *«Σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα καταφέρατε να σας δεχθούν σε εντατικό πρόγραμμα του ΟΑΕΔ, να αυξησατε τις ημέρες εργασίας σας, να σας δοθεί η προσωρινή επιμέλεια. Όλα αυτά με κάνουν να πιστεύω ότι θα τα καταφέρετε αν συνεχίσετε με αυτό τον τρόπο».*

Το άτομο ενισχύεται θετικά βάσει των πρόσφατων επιτυχιών του για να επιμείνει στον νέο τρόπο αντιμετώπισης του προβλήματος του που προσφάτως υιοθέτησε προκειμένου να το επιλύσει.

Τεχνικές και διαδικασίες συνεργασίας με το περιβάλλον των ατόμων στη φάση επίλυσης της κρίσης				
Δεξιότητες/Τεχνικές	Θέματα	Επικοινωνία τηλεφωνική	Έκθεση	Επίσκεψη στον Φορέα
Συνηγορία	<p>Αρμόδιος δικηγόρος/επιμέλεια παιδιών</p> <p>Άμεση χορήγηση έκτακτης οικονομικής ενίσχυσης από το δημόσιο</p> <p>Ασφάλεια υγείας/έκδοση βιβλιαρίων</p>	<p>1. ,</p> <p>2. ,</p> <p>3. ,</p>		1,
Συντονισμός	Ενεργοποίηση κοινωνικού δικτύου του ατόμου	4,		2,

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Προγράμματα οικονομικών πόρων

- Η έκτακτη οικονομική ενίσχυση των 235 € από το δημόσιο πρόγραμμα που χορηγήθηκε στην οικογένεια της 3ης περίπτωσης, παρότι ήταν πολύ μικρή - αντιστοιχούσε περίπου στο 1/3 του ποσού της οικονομικής εκκρεμότητας (ενοίκιο 240 € + ΔΕΗ 394 € = 634 €)-, ανακούφισε κάπως το άγχος αυτής της γυναίκας, η οποία διέθεσε το εν λόγω χρηματικό ποσό για την εξόφληση του μεγαλύτερου μέρους του λογαριασμού της ΔΕΗ.
- Σε ό,τι αφορά το *επίδομα παιδικής προστασίας* (45 € μηνιαίως για το κάθε παιδί) το οποίο δικαιούται η οικογένεια, η χορήγησή του αρχίζει τρεις μήνες μετά την
- Πρόκειται για μονογονεϊκή οικογένεια, με δύο παιδιά στην επιμέλεια της μητέρας, χωρίς διατροφή από τον πατέρα και με ελαχίστο εισόδημα προερχόμενο από ανεvidίκευτη εργασία 5 ωρών την εβδομάδα.
- κατάθεση της αίτησης. Η χρονική αυτή καθυστέρηση είναι ασυμβίβαστη με την παρέμβαση στην κρίση που προϋποθέτει άμεση πρόσβαση σε απαραίτητους πόρους.
- Με δεδομένη την ανεπάρκεια της δημόσιας οικονομικής βοήθειας σε σχέση με το μέγεθος και την άμεση οικονομική ανάγκη της οικογένειας -απειλή έξωσης και διακοπής ηλεκτροδότησης- καθώς και την καθυστέρηση του ΟΑΕΔ να ανιταποκριθεί στο αίτημα του ατόμου για εργασία, η κοινωνική λειτουργός της παρέμβασης εστιάζει εκ νέου τη σκέψη και τη δράση του ατόμου στην καλύτερη διερεύνηση και αξιοποίηση δυνατοτήτων εργασίας και υλικών πόρων του ατυπού κοινωνικού δικτύου. Το φιλικό δίκτυο σε αυτή την περίπτωση ανταποκριθήκε σε καθοριστικό βαθμό στην παροχή υλικών πόρων και στην αύξηση των ωρών απασχόλησης του ατόμου.

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Υπηρεσίες Απασχόλησης

• Η 3η περίπτωση αφορά στη σύνδεση με την αγορά εργασίας μιας 40χρονης γυναίκας με δύο ανήλικα παιδιά, σε μονογονεϊκή θέση και με οξύ οικονομικό πρόβλημα. Η κοινωνική λειτουργός της παρέμβασης μεσολάβησε αρκετές φορές μετά την παραπομπή της γυναίκας αυτής στις υπηρεσίες του ΟΑΕΔ (ΚΠΑ, ΣΥ) προκειμένου να υποστηρίξει την αναγκαιότητα της άμεσης ένταξης της σε θέση εργασίας. Η πυκνή αυτή επικοινωνία της κοινωνικής λειτουργού της παρέμβασης με τους δύο κοινωνικούς λειτουργούς του ΚΠΑ και των ΣΥ, οφείλεται σε πολλαπλούς παραγοντες. Ο σημαντικότερος είναι η οξύτητα του προβλήματος (απειλή εξώσης, παντελής ελλειψη οικονομικών πόρων) και η συμβολή του στην κατάσταση κρίσης της οικογένειας (στρεσογόνος παράγοντας).

• Οι κοινωνικοί λειτουργοί που απασχολούνται στα προγράμματα απασχόλησης, δεδομένου ότι δεν είναι εξοικειωμένοι με την κατάσταση κρίσης, δεν αντιλαμβάνονται συνήθως το μέγεθος και τη σοβαρότητα της αποδιοργάνωσης στις περιπτώσεις αυτές, αλλά και τους πιθανούς κινδύνους που ενέχουν. Ένας άλλος λόγος στην 3η περίπτωση ήταν η καθυστέρηση επί ένα μήνα της αποδοχής της αίτησης της γυναίκας αυτής στο πρόγραμμα ΣΥ μέχρι την έκδοση της δικαστικής απόφασης για τη μονογονεϊκή θέση, η οποία αποτελούσε το κριτήριο ένταξης της στο πρόγραμμα.

• Η μη προσβασιμότητα λόγω θεσμικού κωλύματος αποτέλεσε αντικείμενο έντονου διάλογου μεταξύ των δύο κοινωνικών λειτουργών. Η κοινωνική λειτουργός της παρέμβασης προτείνει να ζητηθεί από τη διοίκηση του προγράμματος να εγκρίνει την *αίτηση της* γυναίκας αυτής με βάση την εκτίμηση της κοινωνικής λειτουργού του προγράμματος για την οικογενειακή της κατάσταση ή την έκθεση παραπομπής από τη Δ/νση Κοινωνικής Πρόνοιας και τον αριθμό πρωτοκόλλου της αίτησης που είχε υποβληθεί για δικαστική επιμέλεια.

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Υπηρεσίες Απασχόλησης

• Παρότι η πρόταση αυτή υιοθετήθηκε από την κοινωνική λειτουργό του προγράμματος απασχόλησης, η διαδικασία της έγκρισης δεν ευδωθήκε για διοικητικούς λόγους. Η περίπτωση αυτή έγινε δεκτή στο πρόγραμμα μόνο υστέρα από την απόφαση του δικαστηρίου που ανέθετε την προσωρινή επιμέλεια των παιδιών στη μητέρα τους. Έτσι διαπιστώνουμε ότι το σύστημα προώθησης στην απασχόληση στερείται ευελιξίας παρεμποδίζοντας τη συμμετοχή των μονογονεϊκών οικογενειών στα προγράμμά του, ενώ αδυνατεί να καλύψει το άμεσο αίτημα μιας μονογονεϊκής οικογένειας υπό την ευθύνη της μητέρας η οποία βρίσκεται σε κατάσταση κρίσης.

• Ένας ακόμη λόγος της συνεργασίας της κοινωνικής λειτουργού της παρέμβασης με την κοινωνική λειτουργό του προγράμματος ΣΥ ήταν οι δυσκολίες του ατόμου σε κρίση για αυτόνομη δράση. Η γυναίκα αυτή χρειαζόταν τη μεσολαβήση της κοινωνικής λειτουργού που είχε αναλάβει την παρέμβαση στην κρίση για να αποκτήσει εμπιστοσύνη στο πρόγραμμα προετοιμασίας για την απασχόληση. Η ίδια είχε την αίσθηση πως

«αν δεν μιλήσετε εσείς δεν θα με προσέξουν».

Τελικά ολοκλήρωσε επιτυχώς το εν λόγω πρόγραμμα (ΣΥ) και συνδέθηκε με διετή επιδοτούμενη πλήρη απασχόληση ένα μήνα μετά τη λήξη του. Το εισόδημα από αυτή την εργασία και από μια δευτέρη περιορισμένου χρόνου που είχε εξασφαλίσει από το άτυπο δίκτυο γνωριμιών της, ήταν αρκετό για την κάλυψη των βασικών αναγκών της οικογένειας της.

ΜΕΣΑΙΑ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Κοινωνική ασφάλιση

Σε αντίθεση με την 1η περίπτωση, η έκδοση βιβλιαρίων υγείας ανασφαλιστών για την τριμελή οικογένεια της 3ης περίπτωσης από το ίδιο δημόσιο πρόγραμμα, αλλά σε διαφορετική Δ/νση Κοινωνικής Πρόνοιας, δεν έθεσε ως κριτήριο την παρουσία βεβαιωμένου ιατρικού προβλήματος. Το γεγονός αυτό δημιουργεί ερωτηματικά για το αν εφαρμόζονται ενιαία κριτήρια σε αυτή την παροχή ή διαφοροποιούνται από την εκάστοτε Δ/νση Κοινωνικής Πρόνοιας.

ΤΕΛΙΚΗ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Η λειτουργικότητα των ατόμων στη λήξη της συνεργασίας

- Η κα Άννα ως μητέρα είχε πάψει να απειλείται στον γονεϊκό της ρόλο. Είχε αποκτήσει αυτοπεποίθηση μέσα από τη συνειδητοποίηση του μη ρεαλιστικού κινδύνου (ανεδαφική απειλή του πρώην συζύγου να εγκατασταθεί με τα παιδιά στο εξωτερικό παρά τη θέλησή της) και την εξασφάλιση της προσωρινής επιμέλειας των παιδιών της με δικαστική απόφαση.
- Ως διαζευγμένη σύζυγος, αντιλήφθηκε και τροποποίησε την εξαρτητική από τον πρώην σύζυγο συμπεριφορά της. Σταμάτησε οριστικά την εργασία της στην επιχείρηση του πρώην συζύγου της, από την οποία δεν επαίρνε μισθό, και κατέθεσε αγωγή για διατροφή των παιδιών τους.
- Ως αδελφή, ήρθε αντιμέτωπη με τη ματαίωση των προσδοκιών για συμπάρταση από τα αδέρφια της, αναγνώρισε τον θυμό της για το γεγονός αυτό και την ανάγκη για αλλαγή «πλευσης».
- Ως ερωτική σύντροφος, συνειδητοποίησε τον φόβο της μήπως σε ενδεχόμενη συμβίωση με τον σύντροφό της χάσει τον οικονομικό έλεγχο των συνθηκών ζωής της, όπως είχε συμβεί στη συζυγική της σχέση. Με βάση αυτή την επίγνωση άρχισε να θέτει όρους στη σχέση της με τον σύντροφό της.
- Η απειλή της έξωσης που αντιμετώπιζε η οικογένεια στην έναρξη της παρέμβασης είχε ξεπεραστεί στη λήξη της. Η εξυπηρετούμενη είχε αναπτύξει σχέση εμπιστοσύνης με την ιδιοκτήτρια του διαμερίσματος με τη μεσολάβηση του δικηγόρου της. Είχε πετύχει πιστώση χρόνου για την εξόφληση του ενοικίου του σπιτιού της, το οποίο προβλέπει να πληρώσει με χρήματα από την εργασία της και από το ποσό της διατροφής που προσδοκά μέσω της δικαστικής απόφασης.

ΤΕΛΙΚΗ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

- Με την εξασφάλιση του ποσού της έκτακτης οικονομικής ενίσχυσης από το δημόσιο πρόγραμμα, η εξυπηρετούμενη πλήρωσε το μεγαλύτερο μέρος της οφειλής της προς τη ΔΕΗ και της δόθηκε πιστώση χρόνου για την εξοφλήση του υπολοίπου ποσού, μέσω του δικτύου των γνωριμιών της. Με αυτό τον τρόπο αποτράπηκε η διακοπή του ηλεκτρικού ρεύματος στο σπίτι της. Το επίδομα των παιδιών από το πρόγραμμα παιδικής προστασίας δεν χορηγήθηκε κατά τη διάρκεια της παρέμβασης. Αναμένεται τρεις μήνες μετά την αίτηση με αναδρομική ισχύ και προβλέπεται να χρησιμοποιηθεί για οικονομικές εκκρεμότητες της οικογένειας γύρω από βασικές δαπάνες.
- Συγγενικό της πρόσωπο (ο πατέρας της) είχε αναλάβει να καλύψει μέρος των εξόδων του δικηγόρου για την εκδίκαση των αγωγών για επιμέλεια και διατροφή, και το φιλικό της δίκτυο την στήριξε την περίοδο της ανεργίας με τροφίμα και χρήματα για έξοδα κίνησης.
- Σε επίπεδο απασχόλησης, η κα Άννα κατάφερε να βιώσει αλλά και να φανταστεί μια επαγγελματική κατάσταση πάνω στην οποία θα έχει περισσότερο έλεγχο απ' ό,τι είχε στην προηγούμενη πατριαρχικού τύπου επιχείρηση που την οδήγησε σε οικονομικό αδιέξοδο και στο κατώφλι της οξείας κρίσης.
- Η αξιοποίηση των πόρων του επίσημου και ανεπίσημου κοινωνικού δικτύου είχε πολύ ευνοϊκό αποτέλεσμα στο πρόβλημα της ανεργίας της κας Άννας. Σε πρώτη φάση κατάφερε να επιτύχει μερική απασχόληση μέσω του φιλικού της δικτύου, να ολοκληρώσει το πρόγραμμα προετοιμασίας για εργασία του ΟΑΕΔ και να συμμετάσχει σε προκήρυξη για την πρόσληψη της ως μισθωτή στον δημόσιο τομέα. Σε σύντομο διάστημα μετά τη λήξη της παρέμβασης (ένα μήνα αργότερα), είχε καταλάβει μία επιδοτούμενη θέση εργασίας διετούς διάρκειας. Στη λήξη της παρέμβασης, το εισόδημα της εξυπηρετούμενης από την εργασία της ήταν αρκετό για τις τρεχούσες ανάγκες στεγάσης και διατροφής της οικογένειας της.

ΤΕΛΙΚΗ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

- Η τριμελής μονογονεϊκή οικογένεια εντάχθηκε στο πρόγραμμα κοινωνικής προστασίας ανασφαλιστών για πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας. Τα μέλη της απέκτησαν βιβλιάρια υγείας και πραγματοποίησαν εκκρεμείς εμβολιασμούς των παιδιών. Σε ό,τι αφορά στην κατάσταση υγείας, οι ήπιες σωματικές διαταραχές που παρουσίασε το άτομο στην έναρξη της παρέμβασης -δυσκολίες ύπνου, άρνηση τροφής και αίσθημα κόπωσης- είχαν ξεπεραστεί στη λήξη. Επισημανθηκε το ενδεχόμενο αντιμετώπισης ψυχολογικών δυσκολιών των παιδιών λόγω της εφηβείας τους και της αλλαγής τόπου διαμονής του πατέρα τους και δόθηκαν κατευθύνσεις για αναζήτηση ειδικής βοήθειας.
- Συνοψίζοντας, στη λήξη της παρέμβασης η κοινωνική λειτουργικότητα του ατόμου σε βασικούς ρόλους είχε αποκατασταθεί. Ως μητέρα είχε βελτιωμένη αυτοεκτίμηση και είχε αποκτήσει με δικαστική πράξη την προσωρινή επιμέλεια των παιδιών της. Ως διαζευγμένη σύζυγος είχε αυτονομηθεί κοινωνικά από τον πρώην σύζυγο. Σταμάτησε οριστικά να εργάζεται στην επιχείρησή του και κατέθεσε αγωγή για διατροφή. Ως ερωτική σύντροφος κατάφερε να αποτρέψει μία νέα κρίση στη σχέση της συνειδητοποιώντας τον κίνδυνο αναβίωσης προηγούμενων προτύπων συμπεριφοράς της. Ως αδελφή απέκτησε καλύτερη επιγνώση της διαφορετικότητας της.
- Οι διαθέσιμοι οικονομικοί και κοινωνικοί πόροι απέτρεψαν τον κίνδυνο να βρεθεί η οικογένεια χωρίς φωτισμό και θέρμανση, την απειλή της έξωσης από το σπίτι και συνέβαλαν στη διεκπεραίωση της νομικής διαδικασίας για την αναληψη των υποχρεώσεων του πατέρα απέναντι στα παιδιά του.
- Σε επίπεδο απασχόλησης, η εξυπηρετούμενη κατάφερε μέσω αξιοποίησης πόρων του επίσημου και ανεπίσημου δικτύου της να αυξήσει σταδιακά τις ώρες εργασίας της και να καταλάβει σχεδόν αμέσως μετά τη λήξη της παρέμβασης μία επιδοτούμενη θέση πλήρους απασχόλησης με διετή διάρκεια.

ΤΕΛΙΚΗ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Αξιολόγηση της παρέμβασης

Κ.Λ.: «Κα Άννα, τι βαθμό θα δίνετε στον εαυτό σας για τα πράγματα που κάνατε στη ζωή σας πριν δύο μήνες όταν ήρθατε εδώ, και τι βαθμό θα του δίνετε για αυτά που κάνετε σήμερα;»

Ε.: (με χαμόγελο) «Όταν αρχίσαμε ήμουν κάπου γύρω στο τρία, τώρα μάλλον βρίσκομαι εκεί γύρω στο επτά».

• **Κ.Λ.:** «Τι κάνατε για να συμβεί αυτή η σημαντική πρόοδος;»

Ε.: «Το σημαντικότερο για μένα ήταν που ήρθα εδώ σε σας και εσείς με πιστέψατε, μου είπατε ότι είμαι δυνατή και ότι θα τα καταφέρω. Ύστερα ήρθε η επιτυχία μου στο δικαστήριο, πήρα αμέσως την επιμέλεια και έτσι σταμάτησε η αγωνία μου για τα παιδιά μου. Με τη δουλειά έχω ελπίδες μέσω του ΟΛΕΔ ότι θα καταφέρω κάτι καλύτερο στο μέλλον, κάνω όνειρα για δική μου επιχείρηση. Με τον φίλο μου βγήκα από το δίλημμα, ξέρω η θα κάνω. Τώρα θέλω να βοηθήσω τα παιδιά μου, να κάνουν πράγματα που μου ζητούν από καιρό - ζωγραφική και κολύμπι».

Κ.Α.: «Κα Άννα, αποδείξατε στον εαυτό σας και σε μένα ότι έχετε πολλές ικανότητες και ταλέντα. Πριν δύο μήνες που αρχίσαμε ήσασταν σε απόγνωση, καταφέρατε όμως σε τόσο μικρό διάστημα να βάλετε τάξη σε σημαντικούς τομείς της ζωής σας. Μπράβο σας Με τον ΟΑΕΔ έχετε οικοδομήσει σχέσεις με προοπτικές επαγγελματικής ανόδου και στη Δ/νση κοινωνικής πρόνοιας (στη συνάδελφο που έχει χρεωθεί την περίπτωση του επιδόματος των παιδιών) μπορείτε να απευθυνθείτε στο μέλλον αν προκύψει κάποιο καινούργιο πρόβλημα σε σας ή σε σχέση με τα παιδιά σας, τα οποία λόγω της εφηβείας τους αλλά και της επικείμενης αλλαγής της επικοινωνίας τους με τον πατέρα τους ίσως χρειαστούν ειδική βοήθεια. Η δική μας συνεργασία δεν έχει κάποιο λόγο να συνεχιστεί και τελειώνει εδώ».

Ε.: «Ξέρω ότι τελειώνουμε σήμερα αλλά μπορώ να σας τηλεφωνώ καμιά φορά έτσι για να σας πω κάποιο νέο μου;»

Κ.Λ.: «Καταλαβαίνω ότι σας είναι δύσκολο να πούμε αντίο σήμερα, ο αποχωρισμός από άτομα που έχουμε εμπιστευτεί είναι πάντα δύσκολος».

ΤΕΛΙΚΗ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

- Η χρήση της κλιμακωτής ερώτησης στην αρχή του διαλόγου επιτρέπει στην εξυπηρετούμενη να αποτιμήσει την πρόοδο της σε σχέση με την αξιοποίηση των ικανοτήτων της και να συνειδητοποιήσει ότι η ίδια είναι υπόκειμενο των αλλαγών της ζωής της.
- Η κοινωνική λειτουργός επιβραβεύει τις επιδόσεις της εξυπηρετούμενης και της δίνει το μήνυμα της ολοκλήρωσης του έργου της παρέμβασης στην κρίση, αφήνοντας ανοικτή την προοπτική της συνεργασίας της με την υπηρεσία σε περίπτωση μελλοντικών δυσκολιών. Επίσης, εκτιμάει ότι η εξυπηρετούμενη χρειάζεται περισσότερο χρόνο για να αποχωριστεί τη σχέση τους και της επιτρέπει να χρησιμοποιήσει τον δικό της τρόπο.

Ε.: (τηλεφώνησε δύο εβδομάδες μετά τη λήξη) «*Εσείς δεν μου λέγατε ότι είμαι πολύ ικανή / Με ζήτησαν και σε άλλη εργασία, τα έσοδά μου τώρα με φθάνουν να ξοφλήσω και τα χρέη μου! Ο άλλος (εννοεί τον πρώην σύζυγο) τηλεφώνησε στον δικηγόρο μου και του προτείνε συμβιβασμό για τη διατροφή... δεν θα σας ξεχάσω ποτέ!*»

Καθώς προχωρεί στο κλείσιμο της σχέσης με τον επαννευματία, το άτομο/πελάτης προσπαθεί ανεξαρτήτα να δοκιμάσει νέες δεξιότητες και ικανότητες (Shulman 1992)

ΤΕΛΙΚΗ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Παράδειγμα αντίστασης

Ε.: (τηλεφωνεί λίγες ημέρες πριν τη λήξη) «*Ήθελα να σας ζητήσω κάτι τελευταίο, να έχω γραπτή την άποψη σας για εμένα, για τις βλακείες που έκανα, πώς είμαι σαν μάνα, έτσι για να σας θυμάμαι, το ενίωσα αυθόρμητα και είπα να σας το πω*».

Κ.Λ.: «*Καλά κάνετε και μου το λέτε. Μήπως χρειάζεστε τη γραπτή μου άποψη για το δεύτερο δικαστήριο;*»

Ε.: «*Όχι, ο δικηγόρος μου είναι πολύ σίγουρος, δεν έχει κανένα άγχος*».

Κ.Λ.: «*Τότε η ανησυχία σας μάλλον συνδέεται με τον δικό μας αποχωρισμό, θα το συζητήσουμε από κοντά. Ωστόσο αν θέλετε και γραπτώς την άποψη μου για εσάς δεν έχω αντίρρηση να σας τη δώσω*».

ΤΕΛΙΚΗ ΦΑΣΗ 3^{ΗΣ} ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

- Η αναμενόμενη διακοπή/απώλεια της σχέσης με την κοινωνική λειτουργό που είχε αναλάβει την παρέμβαση στην κρίση προκαλεί αναζωπύρωση αισθημάτων χαμηλής αυτοεκτίμησης και ανασφάλειας σε αυτή τη γυναίκα, τα οποία προσπαθεί να ελέγξει με το να αποκτήσει ένα θετικό τεκμήριο για το μέλλον - «τη γραπτή άποψη της κοινωνικής λειτουργού», στην οποία μπορεί να ανατρέχει σε στιγμές ανασφάλειας και να αντλεί δύναμη.
- Η γυναίκα αυτή θέλει να διατηρήσει την εικόνα του εαυτού της έτσι όπως τη βίωσε στη σύντομη εμπειρία της συνεργασίας της με την κοινωνική λειτουργό. Η κοινωνική λειτουργός αναγνωρίζει και συνδέει τις αντιδράσεις της γυναίκας αυτής με την επικείμενη λήξη της συνεργασίας τους. Με αυτό τον τρόπο τη βοηθά να ελέγξει αυτές τις αντιδράσεις. «Όταν το άτομο κατανοεί και είναι σε επαφή με τα συναισθήματά του, η πιθανότητα να τα διευθετήσει αποτελεσματικά αυξάνεται» (Shulman 1992).

Διάρκεια παρέμβασης

Η 3η περίπτωση περιέλαβε εννέα (9) ατομικές συνεδρίες σε διάστημα δύο μηνών και πολλές άλλες επικοινωνίες με το δίκτυο πόρων για τον εφοδιασμό της οικογένειας, όπως: τηλεφωνική επικοινωνία (με μέλος της εκτέταμνης οικογένειας) και ανάπτυξη δικτύου πόρων (επικοινωνία με τον ΟΑΕΔ, επικοινωνία με τον δικηγόρο της περίπτωσης, συνεργασία για επίσπευση της οικονομικής βοήθειας).